

L'Arxiu del Museu Nacional d'Art de Catalunya i el fons d'Anglada Camarasa

El paradigma d'un cas de bones pràctiques en el tractament dels arxius dels artistes

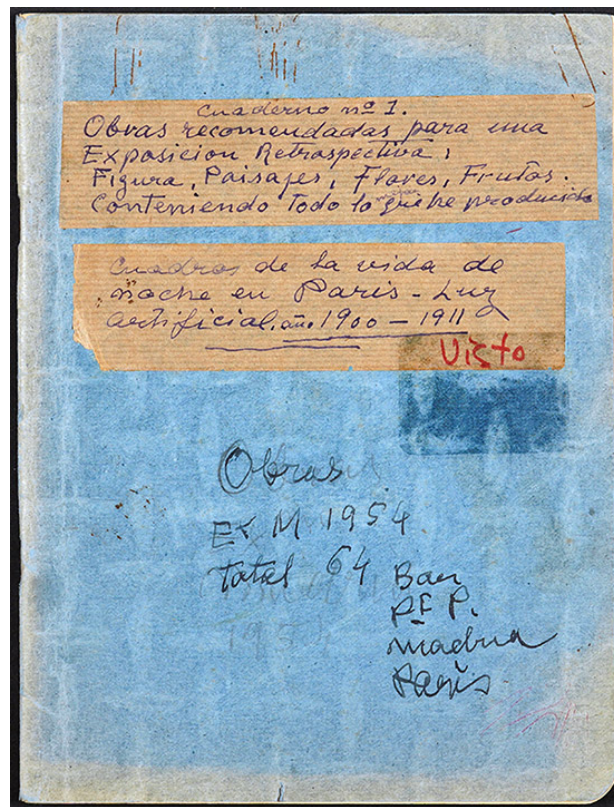
29 de juny de 2023

PILAR CUERVA CASTILLO

Anglada tenia la llum al cap. Amb aquestes paraules ens sorprenia la família d'Anglada Camarasa el 21 de febrer de 2020, mentre contemplàvem el paisatge enlluernant i esclatant del Port de Pollença. Des de la vista que s'albirava del balcó de la que havia estat la casa d'Anglada Camarasa, autèntic penya-segat de la serralada de Tramuntana abocat al mar, va ser fàcil imaginar la passió i fascinació de l'artista pel lloc, ple de llum i color, que el va captivar i allunyar de les nits de principis de segle de París.

La visita a la casa d'Anglada complia l'objectiu de conèixer la família i la situació del fons personal de l'artista, després que la seva filla Beatriz hagués expressat al Museu, a través de Francesc Fontbona, historiador de l'art i especialista en Anglada Camarasa, la voluntat de fer-ne donació. L'arxiu d'Hermen Anglada Camarasa va ingressar a l'Arxiu del Museu Nacional el 30 de juliol de 2020, un cop es van superar els esculls imposats per les restriccions i els confinaments locals i insulars dels primers mesos de la pandèmia.

L'ingrés del fons d'Anglada Camarasa ha estat un paradigma de bones pràctiques pel que fa al tractament de l'ingrés d'un fons arxivístic i documental d'artista en una institució patrimonial, cultural i pública. El valor de l'arxiu d'Anglada resideix en dos aspectes fonamentals: es tracta de l'arxiu d'un dels artistes catalans amb major impacte internacional des de la figura de Marià Fortuny i fins a Joan Miró,^[1] i la rellevància dels documents que s'han conservat, amb manuscrits que ens mostren trets rellevants de la personalitat del pintor. L'arxiu és un reflex de la gestió comercial que va realitzar Anglada sobre la seva obra al llarg de tota la seva carrera. Paral·lelament, el fons conserva documents que ens ajuden a entendre aspectes del procés creatiu de l'artista fins ara poc estudiats, com és l'exemple de l'impacte de l'ús de la fotografia en la seva inventiva pictòrica.

Arxiu del Museu Nacional d'Art de Catalunya (AMNAC). Fons Hermen Anglada Camarasa. Quadern blau.

AMNAC. Vista de presentació del fons fotogràfic d'Anglada Camarasa a l'exposició Anglada Camarasa: l'arxiu premeditat, 2023. ©Museu Nacional d'Art de Catalunya. Foto Marta Mèrida 2023

L'Arxiu del Museu Nacional d'Art de Catalunya

L'Arxiu del Museu Nacional d'Art de Catalunya va néixer l'any 1996, pocs anys després que la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus impulsés la creació del que actualment coneixem com a Museu Nacional d'Art de Catalunya.

L'origen de la creació de l'Arxiu del MNAC resideix en la integració de dos dels fons arxivístics heretats de l'anterior estructura de museus de la ciutat de Barcelona, el Museu d'Art Modern i el Museu d'Art de Catalunya, i en la incorporació del Gabinet Numismàtic de Catalunya.^[2] En la nova llei de museus, aquestes tres institucions patrimonials van confluir per crear la potent infraestructura museística de país que és avui dia el Museu Nacional d'Art de Catalunya.

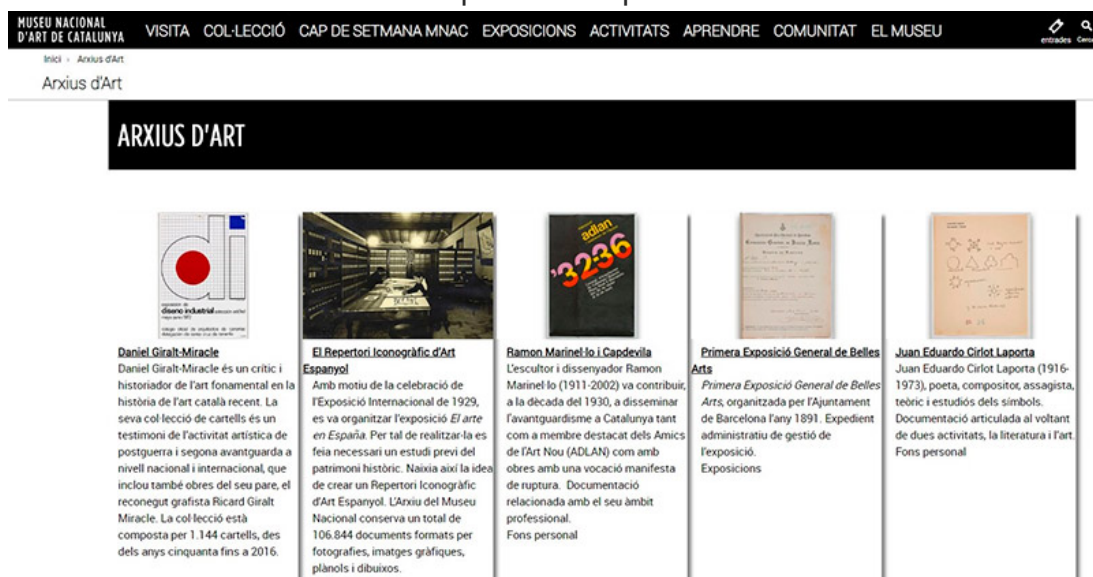
AMNAC. Fons Exposició Internacional de Barcelona. Projecte de la construcció del Palau Nacional, Salvador Soteras i Taberner, 1924

Inicialment, l'acció de l'Arxiu del Museu Nacional es va centrar en el desplegament d'un sistema de gestió documental i en l'organització dels fons que havien estat l'origen de la seva creació. L'Arxiu, de la mà de la primera cap d'Arxiu del Museu Nacional, Pilar Blesa, va posicionar-se com un servei pioner en el món dels museus d'art del moment. El 1996 es va desenvolupar la implantació d'un sistema arxivístic que va permetre ordenar i controlar els fons d'arxiu del museu des de la creació fins a la consulta dels documents sobre les obres que generava la nova instal·lació museística.^[3] Si bé l'experiència de la implantació del conegut com a *Record Management System* (RMS) institucional fou del tot innovadora en el sector cultural i patrimonial dels museus de la dècada dels anys 90, actualment se n'impulsen canvis que permeten la continuïtat del sistema i la nova gestió dels efectius arxivístics del Museu en el món digital.

En els darrers tres anys, els esforços de l'Arxiu del MNAC s'han centrat en dos aspectes cabdals per als museus d'art: la gestió dels arxius dels artistes i de la documentació històrica sobre les col·leccions i la digitalització de les infraestructures tecnològiques que permeten la modernització del sistema de l'anterior etapa, basada essencialment en la gestió d'efectius analògics.

En el cas dels arxius dels artistes (#ArxiusdArt) l'Arxiu del Museu Nacional disposa en aquests moments de més de vuitanta fons.^[4] El servei ha desplegat un interès estratègic en la recuperació d'arxius d'artistes que es centra en dos línies principals d'actuació: impulsar i prestar suport a la recerca en la història de l'Art i en els artistes representats en les col·leccions del Museu Nacional i, per altra banda, protegir, preservar i difondre les diverses representacions dels arxius d'artistes i els documents que els componen.

Captura web de la presentació dels inventaris dels Arxius d'art del MNAC.

L'Arxiu Anglada Camarasa. Un cas paradigmàtic en la gestió dels arxius d'artistes

L'ingrés de l'Arxiu Anglada Camarasa ha estat un cas paradigmàtic i exemplar de bones pràctiques en la nova mirada que des de l'Arxiu del Museu Nacional es vol desplegar en el tractament dels documents vinculats a la vida i l'obra dels artistes.

Ja hem explicat a l'inici d'aquest article que la via de la donació va permetre l'ingrés del fons a l'Arxiu del Museu Nacional. Cal destacar especialment la generositat de la família d'Anglada Camarasa en tot el procés que va comportar la tramitació de la donació, atès que es va realitzar sense cap tipus de condició, gratificació ni contraprestació.

La proposta de donació va impulsar la planificació de diverses operacions que feien possible la confluència de l'ingrés de la documentació personal d'un dels artistes catalans més rellevants de la pintura moderna del país a la nostra institució.

En primer lloc, es van haver de superar les dificultats per materialitzar la donació ja que van tenir lloc, com hem dit, durant els mesos més complicats i incerts de la pandèmia. Després de la visita a Pollença del mes de febrer de l'any 2020, la *Covid-19* va desencadenar unes relacions digitals estranyes, per la novetat, però molt eficaces, que van concloure finalment amb la signatura de donació del fons al Museu Nacional pocs mesos després.

En segon lloc, calia gestionar l'ingrés. En espera de l'aixecament de les restriccions de la pandèmia permetessin abordar el transport de la documentació des del Port de Pollença (Mallorca) a Barcelona, la família va facilitar un inventari de la documentació que va permetre valorar el volum i la gestió de l'assegurança de transport.

Finalment, el trasllat del fons al MNAC va tenir lloc el dia 28 de juliol de 2020. La documentació va ubicar-se en la zona d'aïllament temporal de documents que s'havia condicionat a l'Arxiu, seguint les directrius del Pla de contingències de la Generalitat i on va estar-s'hi els dos mesos d'estiu següents a l'ingrés.

Un cop superat el termini d'aïllament corresponent, es va realitzar la comprovació de tots els documents, la neteja i el tractament –adequació en fundes, carpetes i caixes de conservació- i es va abordar la descripció i entrada dels registres en el gestor de l'Arxiu.

La complicitat amb la família en tot el procés de descripció va ser del tot estat excepcional. La col·laboració de Beatriz Anglada-Camarasa va permetre identificar familiars, amics i tot l'univers de l'arxiu Anglada a través de fonts orals directes, com són la filla i la família del pintor.

Tot seguit es va valorar i planificar la digitalització dels documents que es va dur a terme uns mesos després, l'abril de 2021.

Un cop el fons s'havia tractat, inventariat i digitalitzat es va lliurar a la família una còpia digital de tots els documents i un inventari exhaustiu del contingut documental.

El 28 de febrer de 2022, la família Anglada va ampliar la donació amb un conjunt de documents estrictament personals de l'artista, com són els certificats de naixement, de matrimoni, entre d'altres.

Poc temps abans, el Centre de Recerca i Coneixement, a través de l'Arxiu i en col·laboració amb Eduard Vallès, co-comissari de l'exposició i conservador d'art Modern del Museu Nacional, havíem començat a treballar en la preparació d'una exposició sobre l'arxiu de l'artista que, sota el títol *Anglada Camarasa. L'arxiu premeditat*, es va inaugurar el 9 de febrer de 2023.

Vista de l'entrada a l'exposició Anglada Camarasa. L'arxiu premeditat. © Museu Nacional d'Art de Catalunya. Foto: Marta Mèrida. 2023

En l'exposició es va destacar la singularitat d'un dels artistes catalans més internacionals del país i de la interpretació i significança del seu arxiu personal: una eina al servei de la dignificació de la seva obra i de la seva carrera artística. Però també un instrument que permetia la seva projecció en el futur.

Paral·lelament a l'exposició, es va treballar en l'edició d'una monografia sobre l'arxiu de l'artista.^[5] La publicació presenta el fons documental d'Anglada des de diferents perspectives: la visió més personal de la seva filla i néta, Beatriz i Sílvia, respectivament; la contextualització internacional d'Anglada a través dels documents de l'arxiu, de Francesc Fontbona; la representació d'Anglada en les col·leccions del Museu Nacional, d'Eduard Vallès; la relació d'Anglada amb la fotografia, de Roser Cambray i un article detallat sobre el contingut de l'arxiu, per l'autora d'aquest article.

Per acabar, el significat de l'ingrés de l'arxiu d'Anglada Camarasa en el Museu Nacional ha obert una nova fórmula basada en les bones pràctiques que permet tractar els arxius artístics de forma singular.

En primer lloc, s'han activat mecanismes que permeten activar la documentació dels artistes amb noves lectures que s'incorporen a través de la compartició de lectures personals i vivencials aportades per la família, que conviuen amb el contrast d'estudis i fonts científiques. En segon lloc, la pràctica arxivística permet modular i facilitar l'accés a la informació, posant a l'abast dels investigadors i de la comunitat investigadora nous elements d'estudi sobre figures essencials de l'art català. Finalment, la dimensió de la difusió supera els marges de l'arxiu en posar-los en connexió amb l'obra de l'artista, que en el cas d'Anglada Camarasa s'ha materialitzat en la incorporació d'un diàleg expositiu directe entre els documents, les obres i l'autor.

Bibliografia

- ANGLADA-CAMARASA, Beatriz; PIZARRO, Sílvia.; CUERVA, Pilar.; FONTBONA, Francesc.; VALLÈS, Eduars.; CAMBRAY, Roser. *Anglada Camarasa: l'arxiu premeditat*. Barcelona. Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2023.
- BLESA, Pilar. <<La gestió documental integrada en el sistema d'informació museística: l'experiència del MNAC>>. *Butlletí MNAC*, 4 (2001), 133-144.
- FONTBONA, Francesc; MIRALLES, Francesc. *Anglada-Camarasa*. Barcelona. Ediciones Polígrafa, 1981.
- GARCÍA, Andrea A. *Museus d'Art de Barcelona. Antecedents*. Barcelona. Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1997.
- [1] Fontbona, F., Miralles, F. *Anglada- Camarasa*. Barcelona. Ediciones Polígrafa, SA, 1981.
- [2] Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus.
- [3] Blesa, P. <<La gestió documental integrada en el sistema d'informació museística: l'experiència del MNAC>>. *Butlletí MNAC*, 4 (2001), 133-144.
- [4] Es pot consultar una part substancial dels inventaris en línia a la següent adreça web: <https://www.museunacional.cat/ca/arxius-dart>
- [5] Anglada-Camarasa, B.; Pizarro, S.; Cuerva, P.; Fontbona, F.; Vallès, E.; Cambray, R. (2023). *Anglada Camarasa: l'arxiu premeditat*. Museu Nacional d'Art de Catalunya.

PILAR CUERVA CASTILLO

És cap del Centre de Recerca i Coneixement (CREC) des de l'any 2019 del Museu Nacional i cap del departament de Gestió Documental i Arxiu.

És Màster en Gestió Estratègica de la Informació i del Coneixement a les Organitzacions (GEICO, 2022), llicenciada en Geografia i Història (1999), diplomada en Estudis Superiors Especialitzats en Història comparada, social, política i cultural, i en Suficiència Investigadora (UAB), així com especialista en la gestió de documents electrònics.

A nivell professional, ha estat directora del projecte de Gestió de la Informació (GIM) i coordinadora dels Recursos d'Informació (RIM) del Museu Marítim de Barcelona (2010-2018) i responsable de l'Arxiu de la mateixa institució durant l'etapa de 2007-2018.

Recentment, ha coordinat recentment el primer Simposi internacional sobre la pràctica arxivística en l'art, juntament amb el Museu Picasso de Barcelona, *Arxivar-Exposar. Sortir-se del guió als arxius d'art (16-17 de març de 2023)*, i va organitzat la *Jornada sobre el Repertori Iconogràfic [d'Art] d'Espanya: l'aventura de documentar el patrimoni* (MNAC, 2 de maig de 2022). Pel que fa a projectes expositius, va comissariar l'exposició *El Marítim entre bombes*, al Museu Marítim de Barcelona (2009-2011) i l'exposició *Anglada Camarasa: l'arxiu premeditat*, al Museu Nacional (2023), comissariada conjuntament amb Eduard Vallès.